

העברת מגוף בנחל עמוד. צילום: קרן בן ארוש

משקופי מגדל צדק. צילום: מנחם גורפנקל

אומגה למען הנשרים בנחל עמוד

אתגר מיוחד במינו עמד בפני מהנדסי חברת שחם ואנשי רשות הטבע והגנים: בנחל עמוד, במקום שבו עובר צינור מוביל המים הארצי, התקלקל מגוף (ברז/שיבר מים ענק) ויצא מכלל פעולה. תקלה כזו יכולה לגרום לכך שבמקום שהמים הנשאבים מהכנרת יגיעו אל הדרום - הם יחזרו לכנרת. חברת שחם וחברת מקורות הזדרזו לבצע החלפה של השיבר הענק, שמשקלו מגיע ל-280 ק"ג, אלא שבגדת הנחל קיימת תחנת האכלה לנשרים של הרשות ומושב נשרים חשובה שהתבססה על המצוקים, והשימוש בגלישת סנפלינג רגילה או במסוק כדי להוריד את המגוף לנחל היה עלול לפגוע בסיכויי הקינון של הנשרים בנחל. מכיוון שנחל עמוד הוא גם בחלקו שמורת טבע, התבקשו המהנדסים להימנע גם מכניסה עם רכב.

אף שהצינור עצמו עובר בחלק מהנחל שאינו מוכרז כשמורה, השקיעו השותפים לפרויקט את מיטב המאמצים כדי שלא לפגוע בטבע שבאזור. לשם כך, נשכרה חברת "על חבלים", העוסקת בפעילויות סנפלינג מתקדמות שהקימה במקום אומגה ענקית באורך 450 מטר, מעל מצוקים בעומק של 230 מטר, ובעזרתה הונף המגוף הישן והונחת המגוף החדש, יחד עם כלי העבודה והריתוך של עובדי חברת שחם ומקורות. מפעל אדיר זה נמשך כשבוע ובסיומו הובטחה הספקת המים לתושבי הארץ תוך כדי שמירת הטבע בנחל והימנעות מרעש להבי מסוק או מנסיעה הרסנית בתוואי הנחל.

רועי ארד, פקח רשות הטבע והגנים בגליל התחתון, שליווה את הפרויקט: "מבחינת הנשרים המקננים בנחל זוהי תקופה קריטית, ואני שמח שמצאנו פתרון ידידותי לטבע ולסביבה ומנענו פגיעה בנשרים".

החיפוש אחר משקופי מגדל צדק

גן לאומי מגדל אפק נמצא במורדות המערביים של הרי השומרון, אזור גיאוגרפי הנקרא הדום השומרון, קרוב לראש העין. במרכז הגן מתנוססת מצודה שיסודותיה מהתקופה הצלבנית לפחות, והיא נצפית כמגדלור מכל רחבי גוש דן.

ב-2005 הסתיים תהליך הכרזתו של מגדל צדק כגן לאומי. מאז זכה האזור כולו למתיחת פנים ולשיקום מקיף על ידי רשות הטבע והגנים, שהשמישה את האתר בטיחותית ואף פועלת לשימורו ולפיתוחו של האתר ושל אזור המחצבות סביב המצודה. האתר כולל שני חלקים: האחד - שביל נופי בגבעת קבר השייח (שייח באראז א-דין), שממנו תצפיות נרחבות למרחקים, עד לים התיכון, הכרמל, אשדוד והרי השומרון, מערות קבורה מתקופת בית שני ואף בריכת מים ביונטית. האחר - מבצר צלבני ששימש גם כטירתו של שייח צאדיק אל ג'מעני, שלאחר עבודות שימור ופיתוח מרשימות נפתח לביקור קהל, ללא דמי כניסה.

אלא שאת נזקי העבר קשה לעתים לתקן לחלוטין, ובימים אלו מנסים ברשות הטבע והגנים לאתר משקופים מעוטרים, שידוע כי עיטרו את הכניסות למגדל צדק עד שנות השבעים, נלקחו לאחר מכן ומיקומם אינו ידוע. "ככל הנראה, המשקופים נלקחו לאורך השנים, מכיוון שהאתר עמד ללא גוף שיפקח עליו", מסביר **ד"ר צביקה צוק**, ארכיאולוג רשות הטבע והגנים. "ייתכן אף שמי שמחזיק כיום בעיטורים, יותר משלושים שנה לאחר שנלקחו, כלל לא מודע לחשיבותם הארכיאולוגית. אם נצליח לאתר את המשקופים, כמובן שנעשה מאמץ להשיבם למקומם כלאחר כבוד".

רשות הדיבור

כתב: עומרי גל

צופים וסופרים. צילום: יניב לוי

מפקד עופות המים הבינלאומי השנתי

מאות צפרים וחובבי טבע הצטרפו במחצית חודש ינואר לעשרות אנשי רשות הטבע והגנים, ויצאו לקיים את מפקד עופות המים הארצי, שנערך במקביל בעשרות מדינות בעולם, במטרה לספק אומדן של גודל אוכלוסיות עופות המים ולעקוב אחר שינויים בגודלן. בשבועות הקרובים ירכזו הנתונים מכל רחבי הארץ לדו"ח ארצי. אחת לארבע שנים מפורסם דו"ח עולמי על מצב האוכלוסיות בהוצאת ארגון Wetlands International, שעל פי הנתונים שבו, מעוצבות תוכניות לשימור המינים בסכנת הכחדה.

מפקד עופות המים החורפים נערך בישראל כבר 45 שנים, מ-1965. השנה פקדו צוותי הספירה יותר מ-350 מקווי מים שונים שנבחרו לכך בכל רחבי ישראל, ממקווים גדולים כמו אגם הכנרת ושמורת החולה ועד לבריכות איגום קטנות.

"מכיוון שחלק גדול מעופות המים הם מינים נודדים וחלקם רק חורפים בישראל, רק באמצעות ספירה כזו אפשר לקבל תמונה שלמה על מצבן של אוכלוסיות, לזהות מגמות ולפעול בזמן לשימור מינים נדירים או מינים בסיכון עולמי, כמו הצחראש לבן וצולל הביצות, או לשמור על מינים שכיחים המושפעים מצייד או אובדן מקומות חיות", מסביר **אוהד הצופה**, אקולוג העופות של רשות הטבע והגנים.

שומרים על הפנק. צילום: דורון ניסים

55 שנה לחוק להגנת חיית הבר

החודש לפני 55 שנה נחקק בישראל "החוק להגנת חיית הבר", ששם מגבלות חמורות על ההיתר לצוד במדינת ישראל. עד לקבלת החוק היה מותר לצוד בישראל כמעט כל חיית בר, להוציא מינים מסוימים שהצייד שלהם נאסר במפורש בשל נדירותם בטבע. לאחר קבלת החוק הפך ציד חיית הבר ללא חוקי - להוציא מינים מסוימים של חיות בר שהותר לצוד אותן. החוק החדש גם הגדיר איסורים נוספים על שיטות הצייד, חלקם איסורים שמקורם בתרבות הצייד הספורטיבי הבריטי - כמו האיסור לסנוור את החיה, לפגוע בה בחץ וקשת או להרעיל אותה.

ב־55 השנים מאז נחקק החוק צומצם מספר הציידים בישראל לכ־2,300 ציידים מורשים, וכיום מותר לצוד בישראל רק יונים וכמה סוגים של ברווזים. החיות האחרונות שזכו "לחנינה" לאחר שרשות הטבע והגנים קידמה את האיסור לצוד אותן הן הארנבות והחוגלות.

ב־1963 נעשתה קפיצת המדרגה הנוספת בתחום שמירת הטבע בארץ, עת קמה "רשות שמורות הטבע" (היום: רשות הטבע והגנים) והחלה לקדם הכרזה על שמורות טבע בישראל.

רוני מלכא, הממונה על אכיפת החוק ברשות הטבע והגנים: "בימים אלו מקדמת רשות הטבע והגנים נוסח מחודש של חוק הגנת חיית הבר, שיתאים לאיומים על חיות הבר והטבע בישראל 2010: הרעלות בעלי חיים, ציד על ידי עובדים מתאילנד, פגיעה בבתי גידול כתוצאה מעבודות תשתית וסחר בערכי טבע. החוק החדש גם יסדיר סופית את נושא הצייד, יאסור על ציד ספורטיבי באשר הוא, ויותר רק את האפשרות לקיים ציד לצורכי שמירת טבע".

מקשיבים ומיעצים לחקלאים. צילום: מזי מגני מוסקוביץ

שמירת טבע בתערוכת "אגרומשוב 2010"

בינואר נערכה התערוכה החקלאית "אגרומשוב 2010", ובה הציגה רשות הטבע והגנים מחקרים ומידע לגבי סניטציה והשלכת פסולת בשטחים הפתוחים, ריבוי לא טבעי של טורפים כתוצאה ממקורות מזון לא טבעיים, נזקים שנגרמים לחקלאות על ידי חיות בר ודרכי הטיפול והמיגון הקיימות, הרעלות לא חוקיות בישראל וציד לא חוקי שמבוצע על ידי עובדים מתאילנד בחקלאות.

המסר העיקרי שאותו העבירו פקחי רשות הטבע והגנים לחקלאים הוא: "מקשיבים לכם - איתכם בקו החי 6911*". בדוכן הרשות חולק חומר מקצועי רב ואפשר היה לשמוע מפקחי נזקי חקלאות על פתרונות שאינם גורמים נזק לסביבה ולהתייעץ בנוגע למיגון גידולים שונים.

"רשות הטבע והגנים מעסיקה כיום פקחים שייעודם הוא לסייע לחקלאים להתמודד עם נזקים לתוצרתם באמצעים חוקיים ויעילים, והכול כדי להילחם בתופעת ההרעלות הלא חוקיות אשר מאיימת להכחיד מהארץ מיני בעלי חיים רבים, ובראשם הנשרים", מסביר **אלי אמיתי**, מנכ"ל רשות הטבע והגנים.

"אנחנו רואים בחקלאים ציבור אוהב טבע, אנשים שבחרו לחיות מחוץ למרכזים העירוניים ומי שצריכים ויכולים להיות שותפים עיקריים לשמירת הטבע בישראל. לצערנו יש מקרים שבהם חקלאים נואשים שהגידולים שלהם נפגעו, לוקחים את החוק לידיים, ומטרתנו היא לגרום לכך שבמקום להרעיל את החיות יפנה אותו חקלאי למוקד הדיווח שלנו, 6911*, ויקבל סיוע מפקח מקצועי. שיתוף פעולה של החקלאים איתנו יוביל למצב שבו כולם מרוויחים - החקלאי שימצא אופן קשבת ומבחר פתרונות להתמודדות עם הנזקים, וכמובן הטבע", מוסיף אמיתי.

היעלים החדשים בחי בר יעבתה. צילום: שי קבסה

החברים החדשים של היעלה בחי בר יעבתה

לפני כשנתיים הגיעה לשמורת הטבע חי בר יעבתה דיירת חדשה - יעלה צעירה כבת שנה וחצי. היעלה הגיעה במסגרת מבצע רחב היקף שבמסגרתו שוחררה על ידי פקחי רשות הטבע והגנים מכפר בצפון הארץ, שם הוחזקה ללא היתר ובתת תנאים.

עבור הדיירת החדשה נבנתה מכלאה גדולה ומיוחדת במרכז הטורפים שבחי בר, ובה הוכנו שתי מסלעות ואף נשתלו כמה עצי שיטה, כדי לדמות את בית הגידול הטבעי של היעלים במצוקי המדבר. רק היה חסר מישהו שיארח לה חברה בביתה החדש.

זמן רב חיפשו היעלה ואנשי החי בר ביטבתה מקום שממנו אפשר יהיה לקבל יעלים נוספים, עד שלפני כחודשיים הגיעה לרשות הודעה על סגירת פינת חי בקיבוץ בדרום, שבה מתגוררים חמישה יעלים זכרים. הרשות נרתמה לסייע לקיבוץ להעביר את היעלים לבתים חדשים, ושניים מהם הובאו לחי בר ביטבתה. היעלים הושמו בהסגר ונלקחו מהם דגימות כדי לוודא שאינם נושאים מחלות. משנסתיימה תקופת ההסגר, יצאו היעלים למכלאה הגדולה, סקרו את ביתם החדש ומהר מאוד גילו את היעלה, שהביעה עניין רב בשני החברים החדשים שלה.

"תוך מספר דקות מרגע השחרור כבר צפינו בניסיון הזדווגות של הזכר המבוגר והנקבה. יהיה מהנה לראות גדיים רצים על המסלעה", מספר **שי קבסה**, מנהל שמורת טבע חי בר יעבתה.

אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים, מדגיש: "חובתנו המוסרית לדאוג לחיות הבר. אני מקווה שנוכל להסתייע ביעלים כדי לחנך את המבקרים על אורחות חייהם, על האיומים שיש עליהם בטבע וכיצד אנחנו, בני האדם, יכולים לסייע להם על ידי השמירה על בתי הגידול שלהם בטבע".